

Ayların sultanı

Azərbaycan Respublikası əhalisinin əsas hissəsini müsəlmanlar təşkil edir. Ölkəmiz keçmiş Sovetlər İttifaqının tərkibində olduğu dövrdə - 70 il müddətində müqəddəs dinimizin təbliğinə qadağalar qoyulmuşdur.

Kommunist rejimi xalqın yaddaşından islami dəyərlərin silinməsi üçün hər ehtis vasitələrə ol ayardı. Məscidlərin çoxu bağlanmış, bir qismindən isə başqa məqsədlər üçün istifadə olunurdu. Qədir Allaha çox şükürlər olsun ki, ölkəmiz müstəqillik əldə etdikdən sonra ilk növbədə insanlar arasında sülh, əmin-amanlıq, dostluq, qardaşlıq, mərhəmət yayan İslam dininin azad şəkildə təbliğinə şərait yaradılmış, ibadətgahlar xalqın istifadəsinə verilmişdir. Azərbaycan Respublikasının paytaxtında Bakı İslam Universiteti fəaliyyətə başlamışdır. Dövlət tərəfindən Bibiheybət, Təzəvir və digər məscidlər yenidən qurulmuş, dindarların ibadəti üçün hər cür şərait yaradılmışdır.

Qufqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri Şeyxülislam Hacı Allahşükür Paşazadənin dəvəti ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev hər il ramazan ayında iftar sifirində iştirak etməsi ölkə rəhbərinin müqəddəs dinimizə ehtiramının parlaq ifadəsidir. Ölkəmizdə dini bayramlar (Qurban və Ramazan bayramları) qeyri-ış günü kimi yüksək səviyyədə qeyd olunur. İslam Konfransı təşkilatı tərəfindən 2009-cu ildə Bakı İslam Mədəniyyətinin Mərkəzi elan olunmuşdur. İlboyy keçiriləcək belə bir tədbir göstərir ki, İslam dünyasının Azərbaycan Respublikasına, onun paytaxtı Bakıya inamı böyükdür. İndi hər bir ziyalın üzünə düşən əsas vəzifə İslam mədəniyyəti, tarixi, əxlaqi, bütövlükdə mənəviyyatın təbliğidir. Gözləniləcək işlərin son nəticəsi ölkə gənclərinin paklıq, halallıq, dostluq, qardaşlıq və İslam dünyasına sevgi ruhunda tərbiyəsi deməkdir.

Müasir dünyada miladi təqvim aparıcıdır. Bununla yanaşı, müsəlman ölkələrinin əksəriyyətində hicri-qəməri və hicri-şəmsi təqvimlərdən də istifadə olunur. Miladi təqvim Həzrət İsa (e) peyğəmbərin doğum günündən hesablanan tarixdir. Milad sözü doğum günü

mənasını bildirir. Hazırda həmin təqvimin 2009-cu ildir. Ondan əvvəlki dövr Bizim eradən əvvəlki tarix adlandırılır. Hicri-qəməri və hicri-şəmsi təqvimləri isə sonuncu peyğəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s) in ömrünün 53-cü ilində Allah-Taalamin (hicrət) vaxtı ilə hesablanmış tarixdir. Bu tarix miladi təqvimin 622-ci ilinin 13 sentyabrına təsadüf edir. Həm miladi, həm də hicri-şəmsi təqvimlərində Yer planetinin Günəş ətrafında illik hərəkəti (365 sutka, 6 saat, 9 dəqiqə, 10 saniyə) əsas götürülür. Hicri-şəmsi ilinin ilk günü yaz fəslinin başlanğıcından (1 fevralın 21 martı uyğun gəlir) hesablanır. Hər il ölkəmizdə də geniş şəkildə təm-tərqli qeyd olunan Novruz bayramı bu ilin ilk günüdür. Hazırda həmin tarixin 1388-ci ildir.

Hicri-qəməri ili isə Ayın Yer və onunla birgə Günəş ətrafında fırlanması ilə bağlıdır. Ayın iki hilal (çox nazik oraq şəkli) halı və ya iki bədr (tam girdə) halı arasındakı müddət bir qəməri aydır. 12 qəməri ay bir qəməri ili təşkil edir. Hər bir qəməri ayı 29, ya da 30 gün (sutka) olur. Hicri-qəməri ilinin uzunluğu 354 sutkadır, yəni şəmsi ilə nisbətən 11 gün qısadır. İndi 1430-cu hicri-qəməri ildir.

Müqəddəs kitabımız "Qurani-Kərim" də qəməri aylarla bağlı "Tövbe" surəsinin 36-cı ayəsində deyilir: "Həqiqətən, Allah yanında ayların sayı göyləri və yeri yaratdığı gündən bəri Allahın kitabında on ikidir. Onların dördü (rəcəb, zülqədə, zilhicce, məhərrəm) haram aylardır. Bu, doğru dindir (İbrahim və İsmayılın gətirdikləri dinin doğru hesabı və hökmüdür). Ona görə də həmin aylarda özünüzlə zülm etməyin" ("Qurani-Kərim", Tərcümə edənlər: Z.Bünyadov, V.Məmmədliyev, Bakı-2000, səh. 204). Ayədən aydın olur ki, Allahın kitabında, yəni lövh-i məhfuzda on iki ay vardır və bu aylar asimanların və Yerin yaranması günlərdən tə-

yin olunub. Ayədə eyni zamanda müharibə etmək haram hesab olunan qəməri ayları sadalandır və bildirilir ki, bu işə başlayan şəxslər Allah əzabını pozmaqla özlərinə zülm edir, günah sahibi olurlar.

İslam dinində bayramlar, Həcc əməli, uşaqların həddi-buluğa çatması və bir sıra digər əməllər qəməri aylarla təyin edilir. Hicri-qəməri ili şəmsi və miladi illərinə nisbətən 11 gün qısa olduğuna görə onlarla müqayisədə hər il yerini dəyişir və qabağa düşür. Bunun nəticəsində hər 33 ildən (qəməri) bir, deyək ki, Həcc mövsümü (Qurban bayramı) ilin payız fəslinə düşür və qəməri ili şəmsi ili ilə müqayisədə bir il artır (11 günün hesabına).

Hicri-qəməri aylarının içərisində bir sıra cəhətlərinə görə ramazan ayı daha şərəfli, fəzilətli ay hesab olunur və ayların sultanı adlandırılır. Ramazan Yanmaq mənasında olan məsərdən əmələ gələn sözdür. Bə, orcluq aydır. Allah-Taala ramazanda insanların itaət və ibadətini müqabilində onların günahlarını yandırır, məhv edir. İlahi kəlamı olan "Quran" bu ayda Məhəmməd (s) peyğəmbərə nazil olmuşdur. Müqəddəs qədr gecələr ramazan ayının günlərinə təsadüf edir. Qədr gecəsi Tanrı sirri olduğuna görə dəqiq vaxtı bəşərdən gizlidir. "Quran" təfsirciləri, din alimləri ramazan ayının 19, 21, 23, 25, 27-ci günlərindən birinin gecəsinin Qədr gecəsi olduğunu təxmin edirlər. İnanlıl şəxslər, dindar müsəlmanlar, təqva sahibləri həmin gecələrdə oyaq (aşna saxlamaq) qalır, ibadətə məşğul olur. Allah-Taalaya dualar edir, Ondan məğşirət, bağışlanmaq diləyirlər. Qədr gecəsinin əzəməti ilə bağlı "Qurani-Kərim" in "Qədr" surəsində deyilir: 1. Həqiqətən, biz onu (Quran) Qədr gecəsi (lövh-i məhfuzdan dünya səmasına) nazil etdik!

2. (Ya Peyğəmbər!) Sən nə bilirsen ki, Qədr gecəsi nədir?!

3. Qədr gecəsi (səhab cəhətdən) min aydan daha keylidir!

4. O gecə mələklər və ruh (Cəbrayıl) Rəbbinin izni ilə hər bir işdən dolayı (Allah dərğahundan əmrlər alaraq) yəre enirlər.

5. O gecə dan yeri sökülənə kimi (bütövlükdə) salamatlıq (əmin-amanlıq)dır! (Qədr gecəsi heç bir bəla nazil olmaz, o, bütövlükdə xeyir-bərəkətdən ibarətdir. O gecə mələklər yer üzündə gözib Allahın müxlis bəndələrinə salam verirlər). (səh. 774).

Allah-Taala öz kitabında mübarək ramazan ayının bir gecəsinin (Qədr gecəsi) dəyərini bizə belə açıqlayır: Müqəddəs "Quran" in birdəfəlik nazil olduğu gecə Tanrı dərğahında səhab cəhətdən min aydan (83 il 4 ay) xeyirli, bərəkətli hesab olunur. Çünki həmin gecə uca Rəbbinin icazəsi ilə mələklər yəre enər, dan yeri sökü-

lənə kimi əmin-amanlıq, asayış bərqərar olunar. Mələklər xeyir-bərəkətdən ibarət olan həmin gecədə ibadət və itaət əhlini, Allahın xalis bəndələrini salamlayalar.

"Quran" təfsirciləri müqəddəs kitabın Məhəmməd (s) peyğəmbərə 23 il müddətində vəhy şəklində aya-ayo gəldiyini qeyd edirlər. "Qədr" surəsi isə həmin ilahi möcüzəsi olan "Qurani-Kərim" in birdəfəlik ramazan ayında nazil olduğunu sübut edir. Beləliklə, aydın olur ki, müqəddəs kitab bir dəfə birdəfəlik (Qədr gecəsi), ikinci dəfə aya-ayo müxtəlif vaxtlarda 23 il müddətində Peyğəmbərə nazil olmuşdur.

Ramazan ayında oruc tutmaq həddi-buluğa çatmış hər bir müsəlmana vacibdir. Bu barədə "Qurani-Kərim" in "Bəqərə" surəsinin 183-cü ayəsində oxuyuruq: "Ey iman gətirənlər! Oruc tutmaq sizdən əvvəlki ümmətlərə vacib edildiyi kimi, sizə də vacib edildi ki, (bunun vasitəsi) siz pis əməllərdən çəkinəsiniz!" (səh.30). Ayədən aydın olur ki, əvvəlki peyğəmbərlərin dövrlərində də insanlara oruc vacib buyrulmuşdur. Ayədən nəticə hasil olur ki, Allah-Taala bu əməli ona görə müsəlmanlara vacib etmişdir ki, onların ruhu paklansın, heyatda pishiklərdən çəkinəsinlər. Oruc tutan şəxs dan yeri söküləndən (obaşdan) axşam günəş qürub edəndək oruc batil edən şeylərdən (yemək, içmək, cinsi əlaqə, qəsdən qasma və s.) imtina etməlidir. Oruc insan nəfəsi üçün çətin və böyük imtahandır. İlahi əmri olan bu ibadət insan orqanizminə bir çox mənfəətləri vardır. Həkimlərin qənaəti vardır ki, tibbi baxımdan insanın sağlamlığına və həzm sisteminin düncələsinə kömək edir. Əxlaqi cəhətdən oruc insanda səbr, dözüm, təmkinlilik hisslərini formalaşdırır. Oruc tutan var-dövlət sahibləri yoxsulların acılıq halında nə çəkdiklərini daha dərindən dərk edir, onlarda imkansızları mərhəmət göstərmək, yardım əli uzatmaq istəyi yaranır.

Ramazan ayında oruc tutan şəxs Allahın qonağı hesab olunur və onun Tanrıdan alacağı mükafat da bədiyyəyə alicəmə, axirət dünyası, qiymət günü üçün böyük töhfə olacaqdır. Allah-Taala buyurur: "Oruc mənə aiddir, Özüm onun mükafatını verəcəyəm". Xoş o şəxsin halına, ulu Tanrıdan mükafat barədə iradədən müjdə ala.

Böyük İslam peyğəmbəri Məhəmməd (s) buyurmuşdur: "Oruc cəhənnəmə odunun qarşısında bir qalxan kimidir". Qalxan sahibini döyüş səhnələrində düşmənin zərbələrinə qoruduğu kimi, pak niyyətlə Allah xatirə tutulan oruc da insani cəhənnəmə odundan mühafizə edəcək, ona nicat verəcəkdir.

Ramazan ayı müqəddəs insanların qeyd etdiyi kimi, bərəkət, rəhmət, mərhəmət və məğfirət (bağışlanma) ayıdır. Tanrı dərğahında bu ay ayların ən yaxşısı, günlərin ən yaxşı günlər, gecələrin ən yaxşı gecələr, saatların ən

yaşşı saatlardır. Pak niyyətlə ramazanı qarşılayanlar sanki İlahi ziyafətinə dəvət alırlar. Bu vaxt Allah-Taala özünün rəhmət nəzəri ilə bəndələrinə baxır, onların dualarını qəbul edir. Qüdrət və əzəmət sahibi öz izzət cəlalına Əbd içmişdir ki, bu ayda namaz qılıb səcdə edənlərə əzab etməyəcək və Qiyamət günü onları cəhənnəm əzabı ilə qorxutmayacaqdır.

Ramazın ayını "Quran"ın baharı adlandırırlar. Çünki bu ayda "İlahi kitab" daha çox oxunur. Müsəlmanlar ramazın ayında dünyadan köçmüş əzizlərinin ruhuna "Quran" xətm elətdirir, qadir Tanrıdan bağışlanmalarını diləyirlər. Ramazın günlərində cənnətin qapıları açıq, cəhənnəmin qapıları bağlı olur. Dini mənbələrdə qeyd olunur ki, bu ayda bir aya "Quran" oxumağın savabı başqa aylarda "Quran" xətminə bərabərdir. Bu ayda yoxsullara, imkansız insanlara iftar verməyin savabı da böyükdür.

Əmirələmənin Həzrət Əli (ə) buyurur: "Hər şeyin zəkəti vardır, bədənin zəkəti də orucdur... Allah orucu bəndələrinin ixlasını (safiyyətini, səmimiyyətini) sınamaq üçün ömr etdi". Çünki oruc Allah xatirinə, pak qəlbə, saf niyyətlə tutulmalıdır. Həzrət Əli (ə) bədən üçün pəhrizkarlığı, təqvanı əsas amil sayaraq buyurur: "Bir parça oruc tutanlar var ki, onların orucdan əldə etdiyi ancaq aqlıq və şüşulükdür... Bədənin orucu iradə və ixtiyarla əzəbdən qorxub savaba, əcrə (mükafata) nail olmağı diləyərək yeməkdən kəsilməkdir. Nəfsin orucu - beş duyğunu (dil, göz, burun, qulaq, dəri) günahlardan çəkmək və qəlbə bütün şərr əməllərdən ayırmaqdır. Qəlbın orucu dil orucundan, dilin orucu qəmin orucundan xeyirlidir".

Doğrudan da olduqca dəyərli, qiymətli fədələldir. Oruc tutanın qəlbı, dili, gözü və digər duyğu üzvləri də oruc tutmalıdır. Qəlbın orucu odur ki, insan oruc halında ürəyində pis fikirlərə yer verməsin. Dilin orucu odur ki, insan namünaşib sözləri dilinə gəltirməsin, yaxşı sözlər desin, cəmiyyətdə yaxşı davransın, tez-tez qüdrət və cəlal sahibinin zikri ilə meşğul olsun. İlahi kəlamını tilavət ələsin və s. Əgər insan oruc halında aqlıq və şüşulükdən əziyyət çəkirse, lakin dilini dünc saxlamayıb kiminsə qeybətini edirsə, tutduğu orucn hec bir faydası yoxdur.

"Quranı-Kərim"də orucluq günlərinin dəqiq vaxtı, onun faydası, kimlərin həmin günlərdə oruc tuta bilmələri və s. məsələlər ətrafı qeyd olunur: "Oruc tutmaq sayı müəyyən olan (bir ay) günlərdir. Bu günlərdə xəstə və ya səfərdə olanlar da tutmadığı günlər qəddər başqa günlərdə oruc tutmalıdırlar. Oruc tutmağa taqəti olmayanlar isə (hər günün əvəzində) bir yoxsulu doyuracaq qəddər fitrə verməlidirlər. Hər kəs köntüllü xeyir iş görərsə (həm oruc tutub, həm fitrə verərsə), bu onun üçün daha yaxşı olar. Bilsəniz oruc tutmaq sizin üçün nə qəddər xeyirlidir.

İnsanlara doğru yolu göstərən, bu yolu açıq delilləri

ilə aydınlaşdırın və (haqqı batildən) ayıran "Quran" ramazın ayında nazil edilməmişdir. Aya (ramazın ayına) yetişən şəxslər (bu ay) oruc tutmalıdırlar, xəstə və ya səfərdə olanlar isə tutmadığı günlərin sayı qəddər başqa günlərdə tutsunlar. Allah sizin üçün ağırlıq deyil, yüngüllük istər ki, fəvqə gətmiş günlərin orucunu tamamlayasınız və sizə düz yola yönəltməsinə görə Ona ("Allah-ü Əlber" deməklə) təzim və şükr edəsiniz". ("Bəqərə" surəsi, 184-185-ci ayələr, səh. 30-31). Ayələrdən aydın olur ki, ramazın ayına yetişən hər bir müsəlmanın bu ayın günlərində oruc tutmasının vacibliyi Allah əmridir. Ulu Tanrı bəndələrinə qarşı mehribandır. Oruc tutmağa taqəti olmayan və səfərdə çıxanlara güzəştlər vardır. Onlar başqa günlərdə (tuta bilmədikləri günlərin sayı qəddər) bu vacib əməli icra etməlidirlər. Əgər xəstəlik insana imkan vermirsə oruc tutsun, bədəni zəifdirsə, onda həmin şəxs hər günün əvəzində bir yoxsulu doyuracaq qəddər (kasıba) fidyə (kəffərə) verməlidir.

Qadir Allah ayədə müsəlmanlara müraciətlə orucun onlara olduqca xeyrli olduğunu bildirir. Doğrudan da, insan çox vaxt ona çox xeyrli olan şeyləri dərk etməkdə çətinlik çəkir. Hər bir ağır işin mükafatı da ona layiq olur. Bu mənada orucluğu şərhlərini yerinə yetirmək insandan sarsılmaz iradə, səbr və dözüm tələb edir. Şübhəsiz ki, bu çətinliyin öhdəsindən layiqincə gələn şəxs üçün Tanrı mükafatı da yüksək olacaqdır. Ayənin sonunda oruc tutanlardan qadir Allahın onları düz yola yönəltməsinə görə Ona təzim və şükr etmələri istənilir. Təzim ramazın ayında qılınan namazlara, şükr isə edilən zikir və dualara işarədir. Bunlar da insanın özünə xeyirlidir, onu ulu Tanrıya yaxınlaşdırır.

Ramazın ayının sona çatmasını bütün müsəlman dünyası böyük sevinc və fərəhlə qeyd edir. Şəvval ayının ilk günündə keçirilən bu şənlik Fitrə (Ramazın) bayramı adlanır. Ramazın ayının (bu ay 29 və ya 30 gün olur) son gününün axşamında təzə ay görünəndən sonra hər bir müsəlman ailəsinin başçısı ailə üzvlərinin sayına uyğun fitrə zəkəti çıxarır. Fitrə vermək ramazın orucunun qəbul olunma şərtlərindən biridir. Səbr, dözüm, nəfsin böyük imtahanı günlərini müvəffəqiyyətlə başa çatdırdıqlarına görə müsəlmanlar sevinir, Haqq dərghahına dualar edirlər. Fitrə bayramı günündə (günəş çıxandan sonra) bayram namazı qılınır, insanlar bir-birini təbrik edir, oruc, namazlarının Tanrı dərghahında qəbulunu diləyirlər. Yaxın qonşular, qohumlar, dostlar bir-birinin görüşünə gedirlər. Bayram sevinci insanlar arasında səmimiyyəti, mehribanlıq, mərhəməti, dostluğu artırır. Ramazın bayramında müsəlmanlar qəbiristanlığa gedir, doğmalarının qəbirlərini ziyarət edir, ruhlarına "Quran" surələrini oxudururlar.

● Hacı BAYRAM